

ספר שופטים ומקבילותיו

מאת יהודה קיל

ספר שופטים והתורה

בדומה לכל ספרי הנביאים מעוג גם ס' שופטים בתורה על עניינותיה ולשוונותיה, כשכל דמיון בעניין גורר אחריו גם דמיון בלשון¹. והרי עיקרי המקבילות לתורה, סדורות לפי כל אחד ואחד מחמשת חומשיה:

שופטים

בראשית

- ושם-חברון לפנים קרית-ארבע (א י).
ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום
ארץ... (ה ד).
מני אפרים שרשם... מני מכיר ירדו...
(ה יד).
יששכר... למה ישבת בין המשפתים...
(ה טו-טז).
אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון
זבולן... (ז-ח).
... ועלה מדין ועמלק ובני קדם (ו ג).
ויאמר אליו אם נא מצאתי חן בעיניך (י ז).
אל נא תמש מזה... והוצאתי את מנחתי
והנחתי לפניך (ו יח).
כי על כן ראיתי מלאך ה' פנים אל פנים
(ו כב).
ויאמר לו ה' שלום לך אל תירא (ו כג).
ויבן שם גדעון מזבח לה' ויקרא לו ה' שלום
(ו כג).
ויאמר גדעון אל האלהים אל יחר אפך בי
ואדברה אך הפעם (ו לט).
... הלא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר
(ח ב).
ותמת שרה בקרית ארבע היא חברת (כג ב).
ארצה שעיר שדה אדום (לב ד).
... לאפרים בני שלשים... גם בני מכיר
בן מנשה ילדו (ג כג).
יששכר חמור גרם רבץ בין המשפתים (מט
יד).
זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית
(מט יג)².
... ואת הקדמני (טו יט).
וישא יעקב את רגליו וילך ארצה בני קדם
(כט א ועוד).
ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך (יח ג ועי'
עוד לג י: ולקחת מנחתי מידי).
אל נא תעבר מעל עבדך (יח ג).
כי על כן ראיתי פניך (לג י).
כי ראיתי אלהים פנים אל פנים (לב לא).
ויאמר שלום לכם אל תיראו (מג כג).
... ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (יב ח).
... ויקרא לו אל אלהי ישראל (לג כ).
ויאמר אל נא יחר לה' ואדברה אך הפעם
(יח לב).
ויאמר בי אדני ידבר נא... ואל יחר אפך
בעבדך (מד יח).
... ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו... כך יברך
ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה
וישם את אפרים לפני מנשה (מח יט-כ).

1 על מקבילות של נביאים ראשונים והתורה, ראה עוד פרקי הדרכה בהוראת נביאים ראשונים ל" קיל, הדפסה שנייה תש"ל, מעמ' סא-קז.

2 ראה ע"צ מלמד 'השפעת התורה בספר שופטים', תרביץ, כרך ו, ספר ב' עמ' 145-148.

- ויאמר לאנשי סכות... ויעל משם פנואל (ח ה-ט).
- ראה לב לב; לג ז. ראה לב לב; לג ז.
- ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך (ד י-יא, וראה שם ויג; ט ה-ו; במ' לה לט).
- ... שכם בן חמור החוי... (לד ב).
- ... שכם בן חמור אבי שכם... (ט כח).
- כי ישפט ה' השופט היום בין בני ישראל ובין בני עמך (יא כז).
- ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פלאי (יג יח).
- האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים (יד ג).
- ... שבעת ימי המשתה (יד יב).
- למעשי גבורותיו של שמשון המתוארים בפרקים יד-יז השווה:
- ויפקד שמשון את אשתו בגדי עזים (טו א).
- ... ויאמר אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדלה הזאת ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים (טו יח).
- ויקרא שמשון אל ה' ויאמר א' ה' זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלהים (טז כח).
- והאיש מיכה לו בית אלהים ועש אפוד ותרפים (יז ה).
- ויאמר את אלהי אשר עשיתי לקחתם (יח כד).
- והוא לוי והוא גר שם וילך לעור באשר ימצא... ואנכי הלך לעור באשר אמצא... (יז ז-יא).
- ויעברו וילכו ותבוא להם השמש אצל הנבעה אשר לבנימין (יט יד).
- וישא עיניו וירא את האיש הארוח ברחוב העיר (יט יז).
- גם תבן גם מספוא יש לחמורינו גם לחם ויין יש לי ולאמתך ולנער עם עבדיך אין מחסור כל דבר (יט ט).
- ... ויאמר למה זה תשאל לשמי... (לב, ל).
- ... לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו (לד יד).
- ... ויעש משתה... מלא שבע זאת... (כט, כב, כז).
- דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל. יהי דן נחש עלי דרך שפיסן עלי ארץ הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור. לישועתך קריתי ה' (מט טז-יח).
- ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן-הצאן... וישלח יהודה את-גדי העזים (לח יז-כ).
- לישועתך קריתי ה' (מט יח).
- פרק מט טז-יח (ע' ברש"י שם).
- ותעב רחל את התרפים אשר לאביה...
- ... למה גבת את אלהי (- תרפים) (לא יט, ל).
- ... ולוי... אחלקם ביעקב ואפיצם (מט ה ז).
- ויבואו שני המלאכים סדמה בערב (יט א).
- וישא עיניו וירא... (יח ב).
- ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו (כד כה).

רק כל מחסורך עלי רק ברחוב אל תלן (יט כ).

ויביאהו לביתו ויבול (ויבל קרי) לחמורים וירחצו רגליהם ויאכלו וישתו (יט כא).
המה מיטיבים את לבם, והנה אנשי העיר אנשי בני בליעל נסבו את הבית מתדפקים על הדלת ויאמרו אל האיש בעל הבית הזקן לאמר הוצא את האיש אשר בא אל ביתך ונדענו (ט כב).

ויצא אליהם האיש בעל הבית ויאמר אליהם אל אחי אל תרעו-נא אחרי אשר בא האיש הזה אל ביתי אל תעשו את הנבלה הזאת (יט כג).

הנה בתי הבתולה ופילגשהו, אוציאה נא אותם וענו אותם ועשו להם הטוב בעיניכם ולאיש הזה לא תעשו דבר הנבלה הזאת (יט כג).

ולא אבו האנשים לשמע לו... וישלחה בעלות השחר (יט כה).

ויבא אל ביתו ויקח את המאכלת ויחזק בפלגשו וינתחה... (יט כט).

... כי עשו זמה ונבלה בישראל (כו ו)...
ככל הנבלה אשר עשה בישראל (כ י).

ש מ ו ת

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי. השמר מפניו ושמע בקלו... כי אם שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר... כי ילך מלאכי לפניך... לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיים... ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החור... מלפניך. לא אגרשנו מפניך בשנה אחת... מעט מעט אגרשנו מפניך... כי אתן בידכם את יבש הארץ וגרשתמו מפניך. לא תכרות להם ולא להיהם ברית. לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש (כג כ-ל).

ש ו פ ט י מ

ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבכים ויאמר אעלה אתכם ממצרים ואביא אתכם אל הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ואמר לא אפר בריתי אתכם לעולם. ואתם לא תכרתו ברית לישיבי הארץ הזאת מזבחותיהם תתצון ולא שמעתם בקלי מה זאת עשיתם. וגם אמרתי לא אגרש אותם מפניכם והיו לכם לצדים ואלהיהם יהיו לכם למוקש (ב א-ג).

השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ, אשר אתה בא עליה פן יהיה למוקש בקרבך. כי את מזבחתיהם תתצוק ... פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו ... והזנו את בניך ... (לד יא-יז והשווה עוד דב' ז א-ה; יב ג ועוד).

סרו מהר מן הדרך (לב ח).

לא אנרשנו מפניך בשנה אחת ... מעט מעט אנרשנו מפניך, עד אשר תפרה ונחלת את הארץ (כג כט-ל).

וה' הולך לפניהם ... ה' ילחם לכם ... ויהם את מחנה מצרים ... ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם ... לא נשאר בהם עד אחד (יג כא; יד יד כד-כה, כח). ... והמתי את כל העם אשר תבא בהם ... (כג כז).

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך ... (כ ב).

ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קלות וברקים וענן כבד והר סיני עשן כלו ... ויחרד כל ההר מאד ... (יט טז-יח השווה עוד דב' ד יא; ה כב).

ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי ... (ג ז וראה במ' יז ו: 'עם ה').

אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל ... (טו ט)

... אל קנא פקד ... לשנאי ועשה חסד לאלפים ... לאהבי ... (כ ה-ו = דב' ה ט-י וראה עוד במ' י לה).

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (כ ב וראה דב' ה ו). וירא מלאך ה' אליו (ג ב) ⁴.

ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים. וישתחוו להם וכעיסו את ה' ... ויעבדו לבעל ולעשתרות. ויחר אף ה' בישראל ויתנם ביד שסים ... וימכרם ביד אויביהם מסביב ולא יכלו עוד לעמוד לפני אויביהם. בכל אשר יצאו יד ה' היתה בם לרעה כאשר דבר ה' וכאשר נשבע ה' להם ויצר להם מאד. ויקם ה' שפטים ויושיעום מיד שסיהם. וגם אל שפטיהם לא שמעו כי זנו אחרי אלהים אחרים ... סרו מהר מן הדרך ... והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט, כי ינחם ה' מנאקתם (ב יא-יח).

וינח ה' את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע (ב כג).

ותאמר דברה אל ברק קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך ... ויהם ה' את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה וינס ברגליו ... לא נשאר עד אחד (ד יד-טז).

אנכי לה' אנכי אשירה ... ה' בצאתך וגו' (ה ג-ד).

ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלהי ישראל (ה ד-ו).

... אז ירדו לשערים עם ה' (ה יא).

הלא ימצאו יחלקו שלל ... שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל (ה ל).

כן יאבדו כל איביך ה' ואהביו כצאת השמש בגבורתו ... (ה לא).

כה אמר ה' אלהי ישראל אנכי העליתי אתכם ממצרים ואוציא אתכם מבית עבדים (ו ח). וירא אליו מלאך ה' (ו יב).

⁴ ראה לעיל הערה 2, ע"צ מלמד, שם, שם, עמ' 148-151.

ושלחתי את ידי והכיתי את-מצרים בכל
נפלאתי אשר אעשה בקרבן... (ג כ).
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה
עשה ה' לי בצאתי ממצרים (יג ח וראה עוד
יג יד; דב' ו כ-כא).

ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את
עמי בני ישראל ממצרים (ג י).

ויאמר בי ה'... (ד יג)

ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך אל
פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים.
ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי
שלחתיך... (ג יא-יב).

ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי (יז טו
וראה בר' יב ה; לג ב).

כי את מזבחתם תתצוק... ואת אשריו
תכרתן (לד יג).

ה' ימלך לעלם ועד (טו יח).

לא תעשה לך פסל... (כ ד ועוד).

וישלח משה את נערי בני ישראל ויעלו עלות
וגו' (כד ה)... והלבשת את אהרן אחיך ואת
בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את ידם...
(כח מא).

ויזאל משה לשבת את האיש (ב כא).

ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים
ימימה (יג י).

ו י ק ר א

ונתתי פני בכם ונפתם לפני איביכם ורדו
בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף אתכם (כו יז).

כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות
יוכת (כו כט וראה רמב"ן לשם: 'וזה היה
טעותו של יפתח בבתו' וכו', וראה עוד במ'
כט ב-ג; דב' כג כד).

ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או
ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו (ה א).

... ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו
לאמר הלא ממצרים העלנו ה'... (ו יג).

ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה והושעת את
ישראל מכף מדין הלא שלחתיך (ו יד).

ויאמר אליו בי אדני במה אושיע את
ישראל הנה אלפי הדל במנשה ואנכי הצעיר
בבית אבי. ויאמר אליו ה' כי אהיה עמך
והכית את מדין כאיש אחד. ויאמר אליו אם
נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה
מדבר עמי (ו טו-יז).

ויבן שם גדעון מזבח לה' ויקרא לו ה'
שלום... (ו כג).

... ויאמר לו ה'... והרסת את מזבח הבעל
אשר לאביך ואת האשרה אשר עליו תכרת...
והנה נתן מזבח הבעל והאשרה אשר עליו
כרתה... (ו כה, כח).

... ה' ימשל בכם (ח כג).

לעשות פסל ומסכה (יז ג).

... וימלא יד אחד מבניו ויהי לו לכהן...
(יז ה).

... ויזאל הלוי לשבת את האיש (יז ז-יא).
ויאמרו הנה חג ה' בשלו מימים ימימה (כא
יט).

ש ו פ ט ים

ויחר אף ה' בישראל ויתנם ביד שסים וישסו
אותם וימכרם ביד אויביהם מסביב ולא יכלו
עוד לעמד לפני איביהם. בכל אשר יצאו יד
ה' היתה בם לרעה כאשר דבר ה'... (ב
יד-טו).

וידר יפתח נדר לה'... ואנכי פציתי פי אל
ה' ולא אוכל לשוב... ויעש לה את נדרו
אשר נדר... (יא ל-לט).

ואת אלית וגם אמרת באוני הנה הכסף אתי...
(יז ב).

... ואלהי מסכה לא תעשו לכם ... (יט ד).
 ופסל ומצבה לא תקימו לכם ... (כו א
 וראה שמ' כ ד, ועוד הרבה).

כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות
 יומת (כו כט וראה במ' ל ב-ג; דב' כג כג-
 כד).

או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או
 להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה
 ונעלם ממנו והוא ידע ואשם (ה ד וראה כא
 כט).

במדבר

ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט
 האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבאו
 הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה (כו כא).
 ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי
 ותלמי ילידי הענק ... (כג ב).

ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן
 משה ... והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא
 אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך (י כט-לב).
 וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב ... וישמע
 ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם
 אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה
 (כא א-ד).

ואם לא תורישו את ישבי הארץ והיה אשר
 תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים
 בצדיכם (לג נה והשווה עוד שמ' לד יב).
 קום בלק ושמע ... בן צפר (כג יח).
 וירד מיעקב והאביד שריד מעיר (כד יט).
 ראשית גוים עמלק ואחריתו (כד יב).
 ויגבהה... ויקרא לה נבח בשמו (לב לה, מב).
 ויתן משה את הגלעד למכיר בן מגשה...
 ויאיר בן מעשה הלך וילכד את חותיהם
 ויקרא אתהן חות יאיר (לב מ-מא והשווה
 דב' ג-ד).

וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום...
 נעברה נא בארצך ... וימאן אדום נתן את

הקדש הקדשתי את הכסף לה' מידי לבני
 לעשות פסל ומסכה (ז ג).

ויאמרו מי אחד משבטי ישראל אשר לא עלה
 אל ה' המצפה ... ויצוו אותם לאמר לכו
 והכיתם את יושבי יבש גלעד ... תחרימו (כא
 ח-יב).

ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו
 לא יתן בתו לבנימין לאשה ... כי השבועה
 הגדולה ... ואנחנו נשבענו בה' ... כי נשבעו
 בני ישראל ... כי אתם לא נתתם להם כעת
 תאשמו (כא א-כב).

שופטים

ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בה'
 לאמר מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה
 להלחם בו (א א).

וילך יהודה אל הכנעני היושב בחברון ושם
 חברון לפני קרית-ארבע ויכו את ששי ואת
 אחימן ואת תלמי (א ב והשווה עוד יהושע יד
 יג-טו; טו יג-יט).

ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את
 בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך
 וישב את העם (א טז).

וילך יהודה את שמעון אחיו ויכו את הכנעני
 יושב צפת ויחרימו אותה ויקרא את שם העיר
 חרמה (א יז).

ואתם לא תכרתו ברית לישבי הארץ הזאת
 מזבחותיהם תתצון... והיו לכם לצדים
 ואלהיהם יהיו לכם למוקש (ב א-ג).

... קום ברק ושבה שביך בן-אבינעם (ה יב).
 אז ירד שריד לאדירים עם (ה יג).

... בעמלק אחריך בנימין ... (ה יד).
 ... מקדם לנבח ויגבהה (ח יא).

להם יקראו חות יאיר אשר בארץ הגלעד
 (י ד).

ויאמר מלך בני עמק - כי לקח ישראל את
 ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבק

ישראל עבר בגבולו... (כ יד-כא).
ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את
ארץ אדום... ויחנו... במדבר אשר על פני
מואב ממזרח... ויחנו מעבר ארנון אשר
במדבר היוצא מגבול האמרי כי ארנון גבול
מואב בין מואב ובין האמרי (כא יד-טו).

וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי
לאמר אעברה בארצך... (כא כא-כב).

ויכהו ישראל לפי חרב וירש את ארצו
מארנון עד יבק עד בני עמון כי עז גבול בני
עמון... כי חשבון עיר סיחן מלך האמרי
הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח
את כל ארצו מידו עד ארנון... אוי לך מואב
אבדת עם כמוש... (כא כד-כט, והשווה
עוד דב' ב לא-לו).

וירא בלק בן צפור... (פרקים כב-כד).

... ויתן להם משה... ובני ראובן בנו את
חשבון... ויבנו בני גד... ואת ערער...
(לב לג-לח).

איש כי ידר נדר לה'... לא יחל דברו ככל
היצא מפיו יעשה (כט ב-ג והשווה עוד דב'
כג, כב-כד וראה רמב"ן ויק' כז כט).

... איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר
להזיר לה', מיין ושכר נזיר... מכל אשר יעשה
מגפן היין... לא יאכל. כל ימי נדר נזיר תער
לא יעבר על ראשו... (ו ב-ה).

ועד הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום.
ויאמר לו כה אמר יפתח לא לקח ישראל את
ארץ מואב ואת ארץ בני עמון. כי בעלותם
ממצרים וילך ישראל במדבר עד ים סוף
ויבא קדשה. וישלח ישראל מלאכים אל מלך
אדום לאמר נעברה נא בארצך ולא שמע
מלך אדום וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה
וישב ישראל בקדש. וילך במדבר ויסב את
ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבוא ממזרח
שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא
באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב. וישלח
ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי מלך
חשבון ויאמר לו ישראל נעברה נא בארצך
עד מקומי. ולא האמין סיחן את ישראל עבור
בגבולו ויאסף סיחן את כל עמו ויחנו ביהצה
וילחם עם ישראל. ויתן ה' אלהי ישראל את
סיחן ואת כל עמו ביד ישראל ויכום ויירש
ישראל את כל ארץ האמרי יושב הארץ
ההיא. ויירשו את כל גבול האמרי מארנון
ועד היבק ומן המדבר ועד הירדן. ועתה ה'
אלהי ישראל הוריש את האמרי מפני עמו
ישראל ואתה תירשנו (יא יג, טו-כג).

הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך אותו
תירש ואת כל אשר הוריש ה' אלהינו מפנינו
אותו נירש (יא כד).

ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן-צפור מלך
מואב... (יא כה).

בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערער
ובבנותיה ובכל הערים אשר על ידי ארנון
שש מאות שנה ומדוע לא הצלתם בעת ההיא
(יא כו).

וידר יפתח נדר לה'... והיה היוצא אשר
יצא מדלתי ביתי... והיה לה' והעליתיהו
עולה... ואנכי פציתי פי אל ה' ולא אוכל
לשוב (כא ל-לה)... ויעש לה את נדרו אשר
נדר... (יא לט).

ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל
תאכלי כל טמא... ומורה לא יעלה על
ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן...
מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר
אל תשת וכל טמאה לא תאכל... (יג ד-ו, יד).

... כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו... קדש יהיה גדל פרע שער ראשו... (וה).

איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה... לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה (ל ב וראה רמב"ן לויק' כז כט).

דברים

זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו... (א לו).

...ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו (ד כה וראה עוד ז ד).

הנך שכב עם אבתיך – וקם העם הזה חונה אחרי אלהי נכר הארץ... ועזבני והפר את בריתי... וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא טז–ז).

יקנאהו בזרים בתועבות יכעיסהו... וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו... הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגי נבל אכעיסם... אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם – כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם. כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב... (לב טו–לו).

זכרת את כל הדרך אשר הולכך ה' אלהיך... למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותו אם לא (ח ב והשווה שם, שם טז).

ונשל ה' אלהיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלותם מהר... (ז כב וראה יהושע יג א).

ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך. כי יסיר את בתך מאחרי ועבדו אלהים אחרים... (ז ג–ד והשווה עוד שמ' לד טו–טז; כג לג).

... כי צורם מכרם... (לב ל).

... ויאמר לה מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלהים אני מבטן אמי... (טז יז).

מה נעשה להם לנשים ואנחנו נשבענו בה' לבלתי תת להם מבנותינו לנשים (כא ז וראה גם כב).

שופטים

ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק (א כ).

ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים. ויעזבו את ה' אלהי אבותם... וילכו אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיהם... ויחר אף ה' בישראל ויתנם ביד שסים וישסו אותם וימכרם ביד איביהם מסביב ולא יכלו עוד לעמד לפני איביהם. בכל אשר יצאו יד ה' היתה-בם לרעה כאשר דבר ה'... ויצר להם מאד. ויקם ה' שפטים ויושיעום מיד שסיהם... וכי הקים ה' להם שפטים והיה ה' עם השפט והושיעם מיד איביהם... כי ינחם ה' מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם (ב יא–יח).

למען נסות בם את ישראל השמרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא (ב כ והשווה עוד ג א–ד).

וינח ה' את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר... (ב כג).

ובני ישראל ישבו בקרב הכנעני... ויקחו את בנותיהם להם לנשים ואת בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את אלהיהם (ג ה–ו).

וימכרם ה' ביד יבן מלך כנען אשר מלך בחצור (ד ב).

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן... (לג ב).

יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרוב באו לא שערום (לב ז).
גד כלביא שכן... דן גור אריה (לג כ).

...וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם (ויקרא כו טז).

שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמורך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע (כח לא).

את ה' אלהיך תירא אתו תעבד וכו תדבק ובשמו תשבע (י כ והשווה שם ו יג).

לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם (ו יד).

ואמרת לבנך... ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה. ויתן ה' אתות ומפתים גדלים... (ו כ-כא והשווה שמ' יג ח, יד).

...מזבחתיים תתצו... ואשריהם תגדעון... (ז ח והשווה עוד שם יב יג).

ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הגתן לך כח לעשות חיל... (ח יז-יח).

ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו (כ ח).

והיית רק עשוק ורצוץ כל הימים (כח לג).

בצר לך... ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך... (ד ל-לא).

...חנה אחרי אלהי נכר... ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא טז-יז).

ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלהי ישראל (ה ד-ה).

יבחר אלהים חדשים (ה ח).

גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות (ה יז).

והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו. ויחננו עליהם וישחיתו את יבול הארץ... ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור... וידל ישראל מאד מפני מדין... (ו ג-ד).

...אנכי העליתי אתכם ממצרים ואוציא אתכם מבית עבדים. ואצל אתכם מיד מצרים ומיד כל לחציכם... אני ה' אלהיכם לא תיראו את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ולא שמעתם בקולי (ו ח-י).

ויאמר אליו גדעון... ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה'... (ו יג).

והרסת את מזבח הבעל... ואת האשרה אשר עליו תכרת... והנה נתן מזבח הבעל והאשרה אשר עליו כרתה... (ו כה, כח).

ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר עמך מתתי את מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי (ז ב).

ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישב ויצפור מהר הגלעד... (ז ג) ⁵.

ויעבדו את הבעלים... ויחר אף ה'... וימכרם... וירעצו וירצצו את בני ישראל... (י ו-ח).

...ותצר לישראל מאד. ויזעקו... חטאו לך... ויסירו את אלהי הנכר... ויעבדו את ה' ותקצר נפשו בעמל ישראל (י ט-טז).

⁵ מור הרב פרופ' ש' קליין סובר שגדעון אתו לשון חרדה, במקום לשון התורה 'ורך הלבב', מפני שמעשה זה אירע בעין חרוד, ויש אפוא בלשון חרדה משום מדרש השם למקום המעשה.

ואמר אי אלהימו צור חסיו בו... יקומו
 ויעזרכם יהי עליכם סתרה (לב לז-לח).
 ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר
 בם מלחמה, כי לא אתן לך מארצו ירשה...
 (ב ט). ... וקרבת מול בני עמון אל תצרים
 ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך
 ירשה... (ב יט).

... ולא תתחתן בם (ז ג ועוד).

... איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם
 ואעשה כן גם אני. לא תעשה כן לה' אלהיך
 כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם...
 (יב ל-לא). ארור האיש אשר יעשה פסל
 ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש (כו טו).
 וללוי אמר... ברך ה' חילו ופעל ידיו
 תרצה... (לג יא).
 ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן (לג
 כב) 6.

יצאו אנשים בני בליעל מקרבך... ודרשת
 וחקרת ושאלת היטב והגה אמת נכון הדבר
 נעשתה התועבה הזאת בקרבך (יג יד).

הכה תכה את יושבי העיר לפי חרב החרם
 אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב
 (יג טז).

ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת
 באש את העיר ואת כל שללה כליל לה'
 אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד (יג טז).

לכו וזעקו אל האלהים אשר בחרתם בם המה
 יושעו לכם בעת צרתכם (י יד).
 ... לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ
 בני עמון... וגם אל מלך מואב שלח ולא
 אבה... וילך במדבר ויסב... את ארץ
 מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב... ולא
 באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב (יא
 טו-יח).

... האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה
 הולך לקחת מפלשתים הערלים... (יד ג).
 ... ותאמר אמו הקדש הקדשתי את הכסף
 לה' מידי לבני לעשות פסל ומסכה (יז ג).

ויאמר מיכה עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי, כי
 היה לי הלוי לכהן (יז יג).
 ... ויבאו על ליש... ויכו אותם לפי חרב...
 והיא בעמק אשר לבית רחוב. ואולם ליש שם
 העיר לראשונה (י כז-כט) 6.

ועתה תנו את האנשים בני-בליעל אשר
 בגבעה וגמיתם ונבערה רעה מישראל ולא
 אבו בנימין לשמע בקול אחיהם בני ישראל
 (כ יג).

... ויך את כל העיר לפי חרב (כ לז).

והמשאת החלה לעלות מן העיר עמוד עשן
 ויפן בנימין אחריו והגה עלה כליל העיר
 השמימה (כ מ). ואיש ישראל שבו אל בני
 בנימין ויכום לפי חרב מעיר מתם עד בהמה
 עד כל הנמצא גם כל הערים הנמצאות שלחו
 באש (כ מח) 7.

6 העיר ליש-דן נזכרת רק בפרקנו ומסתבר שהיא זהה עם לשם הנזכרת ביהושע יט מז. אולי אחז הכתוב בלשון ליש, בהשפעת ברכת משה לדן: גור אריה-ליש. לביטוי 'ואולם שם העיר לראשונה' השווה בראי' כח יט.

7 לפרקנו מקבילים מספר מקראות מפרשת עיר הנדחת ומסתבר שהנביא רוצה ע"י הקבלה זו לרמוז שיש במעשה הגבעה משום דמיון למעשה עיר הנדחת.

ספר שופטים קשור בספר יהושע בכמה וכמה לשונות וענינים.

הפתיחה של ספר שופטים: 'ויהי אחרי מות יהושע' שווה לפתיחה של ספר יהושע: ויהי אחרי מות משה. וכן סיומו של הספר: ... ויצאו משם איש לנחלתו (שופ' כ כד) מכוון ותואם את לשון מעשהו האחרון של יהושע: וישלח יהושע את העם איש לנחלתו (כד כח). כמו"כ מצויות בספר שופטים פרשיות שלמות החוזרות בשינויים סעוניים קלים על האמור ביהושע, כגון מעשה כיבוש קרית ארבע וקרית ספר ופרשת עכסה בת כלב (שופ' א י-טו = יהושע טו יג-יט וראה שם יד ו-טו), וכיו"ב. דברי 'מלאך ה'' (= הנביא) העולה 'מן הגלגל אל הבכים' מזכירים לנו את דברי יהושע האחרונים (שופ' ב ג = יהושע כג יג, וראה עוד שופ' שם כא). כן מכוונים דברי הנביא בשופ' ג ה-ז לדברי יהושע האחרונים (יב) ועוד ועוד. רשימת הגייים 'אשר הניח ה'' שבשופ' ג א-ג, מכוונת אל רשימת הגייים ש'בארץ הנשארת', בראש פרק יג שביהושע. ההבטחה שניתנה ליהושע בדבר הגייים הנשארים: 'אנכי אורישם מפני בני ישראל' (יהושע יג י-י-וכן שם כג ה), ניתנה בתנאי שישמרו ישראל את התורה, וכבר הודיעם יהושע שאם לא כן: ידוע תדעו כי לא יוסיף ה' אלהיכם להוריש את הגייים האלה מלפניכם וגו' (שם כג יג). על ביטול הבטחה זו חוזר הנביא בשופ' ב כ-כא: ... יען אשר עברו הגי' הזה את בריתי ... גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם וגו' ... וינח ה' את הגייים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע. למעשה הסרת 'אלהי הנכר' בשופ' י טו יש מקבילה ביהושע כד כג. יתרה מזו: מצאנו פרשה שלמה בשופ' כ המדברת במלחמת ישראל בבנימין (בגבעה), והיא מכוונת כולה מבחינת לשונותיה וסעונה למלחמת יהושע בעי, והרי ההשוואה בין שתי הפרשיות:

יהושע ח

שופטים כ

... שים לך ארב לעיר מאחריה ... (ב).

ויצאו אחרינו עד התיקנו

אותם מן העיר כי יאמרו נסים

לפנינו כאשר בראשונה ונסנו לפניהם (ו).

... והיה כי יצאו לקראתנו

כאשר בראשונה

ונסנו לפניהם (ה) ... וינתקו

מן העיר (טז).

ואתם תקמו מהאורב ... (ז).

ויגעו יהושע וכל ישראל

לפניהם ... (טו).

והאורב קם מהרה ממקומו וירצו ... ויבאו

העיר וילכדוה ... (יט).

והיה כתפסכם את העיר תציתו את העיר

באש ... (ח).

וישם ישראל ארבים אל הגבעה סביב (כט).

ויצאו בני בנימין לקראת העם הנתקו

מן העיר ויחלו להכות מהעם חללים

כפעם בפעם במסלות אשר אחת עולה

בית אל ואחת גבעתה ... (לא).

ויאמרו בני בנימין נגפים הם

לפנינו כבראשונה

ובני ישראל אמרו ננוסה ונתקנוהו

מן העיר אל המסלות.

וכל ישראל קמו ממקומו ... (לג).

והם לא ידעו כי נגעת

אליהם הרעה (לד וראה מד).

... והארב החישו... ויך את כל העיר... (לז).

... הרב להעלותם משאת העשן מן העיר

(לח).

8 אלא שהנביא בשופ' נותן טעם נוסף על הטעם ההיסטורי-הריאלי הניתן ביהושע ('אתה זקנת באת בימים' - יג א),

והוא טעם אמוני-מיטה-היסטורי: למען נסות במ את ישראל (שופ' ב כא; ג א, ד).

והמשאת החלה לעלות מן העיר עמוד עשן ויפן בנימין אחריו והנה עלה כליל-העיר השמימה (מ).

ויפנו לפני איש ישראל אל דרך המדבר... וינסו דרך המדבר (טו וראה כ). (מב).

ואיש ישראל שבו אל בני בנימין ויכום לפי חרב מעיר מתם עד בהמה

... וישבו ויכו את אנשי העי (כא).
... ויפלו כלם לפי חרב עד תמם.
וישבו כל ישראל העי ויכו אתה לפי חרב... (כד).

עד כל הנמצא גם כל הערים הנמצאות שלחו באש (מח).
... עד אשר החרים את כל ישבי העי (כו).
וישרף יהושע את העי... (כח).

נמצאו למדים שס' יהושע שימש לא רק מקור היסטורי לס' שופטים, כי אם גם דוגמא וסגנון.

ס פ ר ש ו פ ט י מ ו ש א ר ס פ ר י ג ך

בסעיף הקודם נתבאר שספר יהושע היה מקור ודוגמא לנביא, שכתב את ס' שופטים. כאן נציין שכמה עניני ספר שופטים מפורשים ורמזים גם בשאר ספרי הנ"ך. הבאנו כאן רק את המקבילות הבולטות ביותר. ונפתח בהערכות כלליות על ימי השופטים אשר שפטו את ישראל' (מ"ב כג כב).

א. ראשון למעריכי התקופה הוא שמואל, אחרון השופטים ומושחם של שני המלכים הראשונים. בדברי פרידתו מן העם בגלגל סוקר שמואל את תולדות ישראל ממצרים ועד לימיו ואגב כך מעריך הוא את ימי השופטים, ואלה דבריו⁹:

וישכחו את-ה' אלהיהם וימכרו אתם ביד סיסרא שר-צבא חצור וביד-פלשתים וביד מלך מואב וילחמו בם. ויזעקו אל-ה' ויאמר (ויאמרו קרי) חטאנו כי עזבנו את-ה' תעבד את-הבעלים ואת-העשתרות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדך. וישלח ה' את-ירבעל ואת-בדן ואת יפתח ואת שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבו בטח (ש"א יב ט-יא).

ב. הערכה דתית ולאומית-בטחונית של התקופה הגנו שומעים מפיו של נתן הנביא: כי לא ישבתי בבית למיזם העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן. בכל אשר התהלכתי בכל-בני ישראל הדבר דברתי את-אחד שבטי (= שופטי) ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא-בניתם לי בית ארזים... ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי ושכן תחתיו ולא ירגו עוד ולא-יסיפו בני-עולה לענותו כאשר בראשונה. ולמן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל והניחתי לך מכל-איביך... (ש"ב ז ו-יא. דה"א יז ה-י).

ג. הערכה נוספת של התקופה הגנו שומעים מפיו של אסף אנב סקירתו-הערכתו על תולדות ישראל מימי קדם ועד לימיו, ואלה הם דבריו:

וינסו וימרו את-אלהים עליון / ועדותיו לא שמרו. ויסגו ויבגדו כאבותם / נהפכו כקשת רמיה. ויכעיסוהו במותם / ובפסיליהם יקניאוהו. שמע אלהים ויתעבר / וימאס מאד בישראל. ויטש משכן שלו / אהל שכן באדם (תה' עח גו-ס).

ד. ועוד הערכה לתקופתנו מצאנו במזמור קן, החותם את הספר הרביעי של ס' תהלים, ואלה דבריו:

⁹ על דמיון הרעיונות והלשונות שבין ספרי שופטים שמואל ורות ראה במבוא 'דעת מקרא' לס' שמואל, העתיד להופיע בקרוב בהוצאה זו.

לא השמידו את העמים / אשר אמר ה' להם. ויתערבו בגוים / וילמדו מעשיהם. ויעבדו את עצביהם / ויהיו להם למוקש. ויזבחו את בניהם / ואת בנותיהם לשדים. וישפכו דם נקי / דם בניהם ובנותיהם / אשר זבחו לעצבי כנען / ותחנף הארץ בדמים. ויטמאו במעשיהם / ויזנו במעלליהם. ויחר אף ה' בעמו / ויתעב את נחלתו. ויתנם ביד גוים / וימשלו בהם שנאיהם. וילחצום אויביהם / ויכנעו תחת ידם. פעמים רבות יצילים / והמה ימרו בעצתם / וימכו בעונם. וירא בצר להם / בשמעו את רנתם. ויזכר להם בריתו / וינחם כרב חסדיו. ויתן אותם לרחמים / לפני כל שוביהם. הושיענו ה' אלהינו / וקבצנו מן הגוים... (תה' קו לד-מו).

ה. גם בודוי הגדול, שהתודו שבי ציון בימי עזרא ונחמיה, מוערכת תקופתנו: ויבאו הבנים ויירשו את הארץ ותכנע לפניהם את ישיבי הארץ הכנענים... ויאכלו וישבעו וישמינו ויתעדנו בטובך הגדול. וימרו וימרדו בך וישלכו את תורתך אחרי גוים... ותתנם ביד צריהם ויצרו להם ובעת צרתם יצעקו אליך ואתה משמים תשמע וכרחמך הרבים תתן להם מושיעים ויושיעום מיד צריהם. וכנוח להם ישובו לעשות רע לפניך ותעזבם ביד איביהם וירדו בהם וישובו ויזעקוך ואתה משמים תשמע ותצילים כרחמך רבות עתים (נחמ' ט כד-כח).
ו. מלחמת קישון שהתנהלה בראשותם של דבורה וברק ומלחמת גדעון מזכיר אסף בתה' פג: עשה להם כמדך כסיסרא כיבין בנחל קישון. נשמדו בעץ-דאר היו דמן לאדמה. שיתמו נדיבמו כערב וכזאב וכזבח וכצלמנע כל נסיכמו. אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים.
ז. מלחמת גדעון מזכיר גם ישעיהו:

ועורר עליו ה' צבאות שוט כמכת מדך בצור עורב... (יש' י כו).

ח. ואילו דוד מזכיר את פרשת מותו של אבימלך בנו: מי-הכה את-אבימלך בן-ירבשת הלוא אשה השליכה עליו פלח רכב מעל החומה וימת בתבץ... (ש"ב יא כא)
ט. פרשת הגבעה מזכיר הושע פעמיים:

העמיקו שחתו כימי הגבעה יזכור עונם יפקוד חטאתם (הושע ט ט); מימי הגבעה חטאת ישראל שם עמדו לא תשיגם בגבעה מלחמה על בני עלוה (שם י ט)¹⁰.
י. אפשר שבדברי הושע על מעשי הרצח, שנעשו ב'גלעד קרית פעלי און עקבה מדם' (ו ח), יש רמזות גם למעשי הרצח שנעשו על ידי יפתח הגלעדי בימי השופטים בסמוך למעברות הירדן (שופ' יב) ¹¹. כמו-כן אפשר שהדבור 'זכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה כי זמה עשו' (ו ט) רומז למעשה אבימלך: דברו נא באזני כל בעלי שכם... ויתנו לו שבעים כסף מבית בעל ברית (עי' שופ' ט ב-ד), ושימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו את כל אשר יעבר עליהם בדרך (- שכם, שם ט כה)... וירדפוהו אבימלך... ויפלו חללים רבים עד פתח השער (של שכם, שם מ וראה עוד מב-מט). וכיוצא בזה אפשר שתוכחת הושע 'הם המליכו ולא ממני השירו ולא ידעתי כספם וזהבם עשו להם עצבים וגו'' (הו' ח ד) רומזת להמלכת אבימלך.

¹⁰ הדיבור הראשון 'העמיקו שחתו' מכוון לשופ' כא: ויצאו בני בנימין מן הגבעה וישחיתו בישראל ביום ההוא (כלומר ביום הראשון) שנים ועשרים אלף איש ארצה. וכן ביום השני, שם כה: ויצא בנימין לקראתם מן הגבעה ביום השני וישחיתו בבני ישראל עוד שמונת עשר אלף איש ארצה. ושם ל-לה מסופר על הצלחת בני ישראל ביום השלישי ('כימי הגבעה!'): וישחיתו בני ישראל בבנימין ביום ההוא עשרים ותמשה אלף ומאה איש. ואפשר שהלשון 'לא תשיגם בגבעה מלחמה' רומז לנאמר שם בשופ' כ מב: 'זהמלחמה הדיבקהו'. ומסתבר ש'בני עלוה' הוא לשון אחר ל'אנשי בני בליעל' שבגבעה (שופ' יט כב; כ יג).

¹¹ ולא רק למעשי הרצח של יהוא בן נמשי (= המנשי) שישב בגלעד (מ"ב ט א) ולמעשי הרצח של שלום בן יבש (= גלעד), מנחם בן גד, ופקח בן רמליהו שהיה כנראה גם כן גלעדי (מ"ב טו יג, יז, כה). ועי' עוד במבוא ובפירושו 'דעת מקרא' להושע.